

порівняно з процедурою, визначеною українським законодавством.

Подальшому ефективному розвитку відносин, що виникають щодо застави в Україні, може сприяти вдосконалення норм, що регулюють повер-

нення стягнення на предмет застави, усунення правових колізій, порівняння вирішення спільних проблем у регулюванні відносин щодо застави у законодавстві різних держав, зокрема Росії, а також запозичення корисного зарубіжного досвіду.

1. Цивільний кодекс Російської Федерації від 18 грудня 2006 року № 230-ФЗ з подальшими змінами та доповненнями. – Режим доступу: <http://base.garant.ru/10164072-023.htm#par1744>.
Закон Російської Федерації «Про заставу» від 29 травня 1992 р. № 2872-І з подальшими змінами та доповненнями. – Режим доступу: <http://base.garant.ru/10105413-001.htm#par22>.
Закон Російської Федерації «Про іпотеку (заставу нерухомого майна)» від 16 липня 1998 року № 102-ФЗ з подальшими змінами та доповненнями. – Режим доступу: <http://www.akdi.ru/GD/proekt/069877GD.SHTM>.
2. Україна. Закони. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року з подальшими змінами та доповненнями // Україна. Закони. Цивільний кодекс України : Офіційний текст / Міністерство юстиції України. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 464 с. – Ч. 1 ст. 591.
3. Закон Російської Федерації «Про заставу» від 29 травня 1992 р. № 2872-І з подальшими змінами та доповненнями, ст. 28.1. – Режим доступу: <http://base.garant.ru/10105413-001.htm#par22>
4. Україна. Закони. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року з подальшими змінами та доповненнями // Україна. Закони. Цивільний кодекс України : Офіційний текст / Міністерство юстиції України. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 464 с. – Ч. 3 ст. 591.
5. Закон України «Про заставу» від 2 жовтня 1992 року з подальшими змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України. (ВВР). – 1992. – № 47. – С. 642. – Ч. 2 ст. 21.
6. Закон України «Про заставу» від 2 жовтня 1992 року з подальшими змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 47. – С. 642. – Ч. 3 ст. 21.
7. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про заставу» від 18 листопада 2002 за № 2411, внесений Кабінетом Міністрів України.
8. Закон Російської Федерації від 29 травня 1992 р. № 2872-І «Про заставу» з подальшими змінами та доповненнями, п. 13 ст. 28.1. – Режим доступу: <http://base.garant.ru/10105413-001.htm#par22>.

Leonova L.

ENFORCEMENT OF PLEDGE UNDER THE LAW OF UKRAINE AND RUSSIA: COMPARATIVE ANALYSIS

This article focuses on problems of pledge enforcement regulation on the basis of comparative analysis of changes and trends in the law of Ukraine and Russia that regulates enforcement of pledge. In particular, the author of the article provided analysis of grounds for the pledge enforcement, mechanism and some consequences of realization of the pledged property under the law of Ukraine and Russia.

УДК 342.72/.73:336.719.2(477)

Шайдуров А. М.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ФІЗИЧНИХ ОСІБ, ЯКА СТАНОВИТЬ КОМЕРЦІЙНУ АБО БАНКІВСЬКУ ТАЄМНИЦЮ

У статті викладено тези дослідження проблем забезпечення захисту державною інформації щодо діяльності та фінансового стану фізичних осіб, яка становить комерційну або банківську таємницю. Автор вбачає потребу усунути невідповідності у законодавстві України, які дають змогу отримувати зазначену інформацію у спрощеному порядку.

Сьогодні в Україні ухвалено близько 700 нормативно-правових актів, що стосуються питання розбудови в нашій державі інформаційного суспільства. Більшість цих документів передбачає, з одного боку, широкий доступ до інформації державних інститутів і суспільства, а з другого –

захист державою інформації про особу та її приватне життя. Таким чином, держава є головним регулятором як забезпечення доступу до інформації, так і його обмеження.

Аналіз законодавчих актів України, що стосуються порядку отримання правоохоронними органами нашої держави інформації економічного характеру про фізичну особу, вказує на те, що громадяни України ще недостатньо захищені від розголошення відомостей, довірених ними фінансовим установам.

Згідно зі ст. 60 Закону України «Про банки і банківську діяльність» № 2740-III від 20.09.2001 р., інформація щодо комерційної діяльності та фінансового стану клієнта, операцій, проведених на користь чи за його дорученням, становить банківську таємницю. Відповідно до ст. 62 вказаного нормативного акту, розкриття банківської таємниці стосовно фізичної особи здійснюється лише на письмову вимогу або за рішенням суду. Таким чином, формально захист інформації про фізичну особу забезпечується у зазначеному законодавчому акті значно суворіше, ніж відомості про юридичну особу та фізичну особу – суб'єкта підприємницької діяльності.

Водночас кримінальна відповідальність за незаконне збирання (ст. 231 КК України) чи розголошення (ст. 232 КК України) комерційної або банківської таємниці передбачена лише у випадку скоєння цих дій стосовно суб'єкта господарської діяльності, якщо вони завдали йому істотної шкоди. Кримінальна відповідальність за розголошення або збирання інформації, що становить комерційну чи банківську таємницю, стосовно фізичної особи законодавством України не передбачена.

Конституція України у ст.ст. 30–32 затверджує основні положення, якими гарантуються права громадянина на недоторканність його житла, таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, а також заборона втручання в особисте та сімейне життя. Конституційної норми, яка прямо гарантувала б захист інформації щодо фінансової діяльності фізичної особи, не передбачено.

Не затверджене право на захист такої інформації і в Цивільному Кодексі України (ЦК України). У главі 22 зазначеного нормативного акту міститься перелік особистих немайнових прав, які сприяють фізичній особі в охороні її приватної сфери. До таких прав належать:

- право на особисте життя та його таємницю (ст. 301 ЦК України);
- право на особисті папери (303 ЦК України) та розпорядження ними (ст. 304 ЦК України);
- право на таємницю кореспонденції (ст. 306 ЦК України);

- права, що виникають із цивільно-правового захисту інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле-, відеозйомок (ст. 307 ЦК України) та з охорони інтересів фізичної особи, яка зображена на фотографіях та інших художніх творах (ст. 308 ЦК України);
- право на недоторканість житла (ст. 311 ЦК України).

З огляду на викладене, передбачається, що перелік прав фізичної особи, які охороняються згідно з ЦК України, не є вичерпним.

Крім того, Закон України «Про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом» № 249-IV від 28.11.2002 р. зобов'язує суб'єкти первинного фінансового моніторингу (банки, страхові та інші фінансові установи, платіжні організації, членів платіжних систем, еквайрингові та клірингові установи, товарні й фондові біржі, професійних учасників ринку цінних паперів, інститути спільного інвестування, гральні заклади тощо) інформувати Уповноважений орган (Державний комітет фінансового моніторингу) про фінансову операцію, що підлягає обов'язковому фінансовому моніторингу, не пізніше ніж упродовж трьох днів із моменту її реєстрації (ст. 5 Закону). До фінансової операції (ст. 1 Закону) при цьому, зокрема, належать:

- внесення або зняття депозиту;
- переказ грошей з рахунку на рахунок;
- обмін валюти;
- надання послуг із випуску, купівлі або продажу цінних паперів та інших видів фінансових активів;
- надання або отримання позики або кредиту;
- страхування.

Підставами для передання інформації Уповноваженому органу є випадки (ст. 8 Закону), коли у працівників суб'єкта первинного фінансового моніторингу виникають мотивовані підозри, що фінансова операція:

- здійснюється з метою легалізації (відмивання) доходів;
- пов'язана, стосується або призначена для фінансування терористичної діяльності, терористичних актів чи терористичних організацій.

При цьому передання суб'єктом первинного моніторингу узагальнених даних про клієнта – зокрема, фізичну особу (ст. 8 Закону) – органу державного фінансового моніторингу не є порушенням банківської або комерційної таємниці. Посадові особи суб'єкта первинного моніторингу не несуть дисциплінарної, адміністративної, цивільно-правової та кримінальної відповідальності за надання Уповноваженому органу інформації про фінансові операції, навіть якщо такими діями заподіяно шкоду фізичній особі.

Якщо під обов'язковий фінансовий моніторинг підпадають фінансові операції, що мають

одну чи більше ознак (ст. 11 Закону) легалізації (відмивання) доходів і сума яких дорівнює чи перевищує 80 000 грн, то під внутрішній моніторинг (ст. 12 Закону) підпадають фінансові операції клієнтів за наявності одної чи більше формальних ознак (всього 19), незалежно від суми операції. Серед ознак є такі:

- надання особою інформації, яку неможливо перевірити;
- зарахування на рахунок особи значної кількості платежів від фізичних осіб на суму, що не перевищує суму 80 000 грн;
- розміщення на рахунку значної суми готівкових коштів особою, яка за рівнем доходу чи сферою діяльності не може здійснювати фінансову операцію на таку суму.

Внутрішній фінансовий моніторинг може здійснюватись і щодо інших фінансових операцій, коли у суб'єкта первинного фінансового моніторингу виникають підстави вважати, що фінансова операція проводиться з метою легалізації (відмивання) доходів.

Жодного трактування понять «значна кількість платежів» та «значна сума готівкових коштів» закон не дає.

Таким чином, суб'єкт первинного фінансового моніторингу може фактично на власний розсуд приймати рішення щодо передачі інформації Уповноваженому органу, а той, і собі, – у правоохоронні органи (ст. 13 Закону). Важко уявити, яким чином він може перевірити інформацію, надану клієнтом, чи з'ясувати рівень доходу або сферу діяльності фізичної особи, яка розміщує кошти у фінансовій установі.

Стаття 5 Закону вимагає від суб'єкта первинного моніторингу вживати заходів щодо запобігання розголошенню (у тому числі особам, стосовно фінансових операцій яких проводиться перевірка) інформації, яка надається Уповноваженому органу, та іншої інформації щодо фінансового моніторингу (зокрема і про факт подання такої інформації).

Водночас, відповідно до ст. 25 Закону України «Про інформацію» № 2657-ХІІ від 02.10.1992 р. та Рішення Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України «Про інформацію» та статті 12 Закону України «Про прокуратуру» від 30.10.1997 р., кожна особа має право на ознайомлення з інформацією, зібраною про неї в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, установах і організаціях, якщо ці відомості не є державною або іншою захищеною законом таємницею. Згідно зі вказаним рішенням Конституційного Суду забороняється не лише збирання, а й зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її попередньої згоди, крім

випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту, прав та свобод людини. До конфіденційної інформації, зокрема, належать свідчення про особу (освіта, сімейний стан, релігійність, стан здоров'я, дата і місце народження, майновий стан та інші персональні дані).

Аналіз законодавчих актів України вказує на те, що інформація щодо фінансових операцій та факту її подання Уповноваженому органу не можуть становити для самої фізичної особи, яка їх провела, державну або іншу захищену законом таємницю. Потребує додаткового тлумачення і термін «в інтересах економічного добробуту».

Таким чином, для отримання інформації про фізичну особу, що становить комерційну або банківську таємницю, в чинному законодавстві є «чорний хід», який дає змогу державним органам у спрощеному порядку (без рішення суду, порушення кримінальної або оперативного-розшукової справи) отримувати інформацію економічного характеру про приватну особу та навіть приховувати від неї цей факт. Це особливо небезпечно тепер, коли в Україні точиться гостра боротьба за владу з використанням повного арсеналу інформаційних війн.

З огляду на зазначене, вбачаємо за доцільне:

- додати до переліку прав, які затверджені Конституцією та Цивільним Кодексом України, право на охорону інформації про економічний стан (операції з рахунками та депозитами) фізичних осіб;
- замінити в ст.ст. 231 та 232 КК України слова «якщо воно завдало істотної шкоди суб'єкту господарської діяльності» на «якщо воно завдало істотної шкоди юридичній або фізичній особі»;
- здійснити додаткове тлумачення ст. 23 Закону України «Про інформацію» в частині, що стосується «економічного добробуту» та «майнового стану» фізичної особи;
- конкретизувати та звузити викладені в Законі України «Про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом» ознаки, за якими суб'єкт первинного моніторингу інформує Уповноважений орган про фінансові операції фізичної особи, з ознаками легалізації (відмивання) доходів;
- вилучити з Закону України «Про запобігання та протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом» абзац 8 ст. 5 щодо запобігання розголошення фізичній особі інформації, що підлягає фінансовому моніторингу;
- зобов'язати Державний комітет фінансового моніторингу України передавати до правоохоронних органів України інформацію щодо фінансових операцій фізичних осіб лише на письмову вимогу або за рішенням суду.

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2740-III від 20.09.2001.
2. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» № 249-IV від 28.11.2002.
3. Закон України «Про інформацію» № 2657-XII від 02.10.1992.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України «Про інформацію» та статті 12 Закону України «Про прокуратуру» (справа К.Г. Устименка) від 30.10.1997.
5. Кримінальний Кодекс України № 2341-III від 05.04.2001.
6. Кушакова Н. Розвиток інформаційного суспільства та права на інформацію в Україні / Н. Кушакова // Вісник Конституційного Суду України. – 2006. – № 4. – С. 16–22.
7. Стефанчук Р. О. До питання забезпечення цивільно-правової охорони приватного життя фізичної особи: Досвід України та Німеччини / Р. О. Стефанчук // Університетські наукові записки. – 2005. – № 4. – С. 68–72.

A. Shaydurov

PROBLEMS OF PROTECTION OF INFORMATION CONCERNING ACTIVITIES AND FINANCIAL STATUS OF PHYSICAL PERSONS WHICH MAKES A COMMERCIAL OR BANK SECRET

The article outlines thesis related to the problems of protection of information concerning activities and financial status of physical persons which makes a commercial or bank secret. The author considers it to be sensible to eliminate the contradictions in The Legislation of Ukraine which allow to obtain access to such information in simplified order.

УДК 347.734(477)

Кравченко Н. Г.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕЗЕРВІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Автор започатковує дискусію щодо ймовірного розширення кола правовідносин, які є предметом фінансового права, із залученням тих, що виникають під час створення та використання банківських резервів.

Метою цього дослідження є встановлення ознак публічності в правовідносинах, які виникають під час мобілізації та використання фондів грошових коштів резервної системи банківської сфери.

Неоднорідність суспільних відносин за ринкової економіки спонукає сучасну українську фінансову доктрину до визначення фінансового права як сукупності юридичних норм, які регулюють суспільні відносини в процесі утворення, розподілу та використання не тільки державних грошових фондів, а й інших фондів грошових коштів за наявності публічного інтересу у правовідносинах, що виникають при їх мобілізації.

Фінансово-правові відносини сучасного суспільства, які виникають під час створення та використання фондів грошових коштів публічного характеру – банківських резервів, зумовлюють становлення нового напрямку, який потребує до-

слідження та ймовірного зарахування до кола предмета фінансового права.

Здійснюючи дослідження онтологічно-правових форм та гносеологічних аспектів банківської діяльності, професор Орлюк О. П. зазначає, що межі між окремими галузями права є досить умовними, однак актуальним є поділ галузей права на публічні і приватні: «Публічне право як право організації державного управління вимагає від тих, до кого воно застосовується, свідомо сприяти загальним інтересам. Водночас приватне право дає змогу окремим людям прагнути досягти своїх індивідуальних цілей і спрямоване лише на встановлення таких обмежень індивідуальних дій, внаслідок яких ці дії сприяли б загальним інтересам» [1, 13].

Вважаємо, що потрібно започаткувати дискусію щодо визначення місця правових норм щодо формування та використання банківських резервів у системі права. Важливо виробити сис-